

da per una població de condició igual a l'anterior, rebaixà al 17 per mil tot seguit.

Segons Carrière, la mortalitat de la fundació Weil i del *Groupe des Maisons Ouvrières*, de París ambdues, és de 9'2 per mil; i en les cases edificades per la *Société anonyme des logements économiques pour familles nombreuses*, a París també, la mortalitat és de 11'30 per mil; mentre que el promig de les barriades on estan situades les tres fundacions parisenques, donen del 18 al 24 per mil.

Guillerat ens diu que, en 886 cases sanejades per influència del *Bureau du Casier sanitaire de Paris*, la mortalitat per tuberculosi rebaixà en 16'6 per deu mil, mentre que en la resta de la població només minvà un 4 per deu mil.

En les cases obreres a bon preu, construïdes a l'Haïve la mortalitat era de 24'5 per mil, mentre que la del promig de la població total és de 29'9 per mil.

A Rouen, el grup de cases construïdes per la *Société des petits logements*, té el 12'27 per mil de mortalitat i la població el 33'55 per mil.

A Marsella, una barriada obrera construïda per la *Société des habitations salubres et a bon marché*, la mortalitat anual era de 6 per mil, mentre el conjunt de la ciutat era 22 per mil.

Cal tenir present que els estadants d'aquestes cases són obrers a tot arreu, més exposats per altres causes a una mort prematura, però, malgrat la seva condició social, en millorar la casa rebaixa la morbilitat i la mortalitat.

* * *

Totes les estadístiques anteriors són xifres d'*avant-guerra*. Però, per un fet que sembla paradoxal, les ciutats, si bé van disminuir al començament de les hostilitats llur població, tot seguit, com si es repensessin, es veieren sobrepoblades per multituds vingudes de nou, que augmentaren les malestrugues anteriors.

En les nacions belligerants, els fugitius de les regions envaïdes, l'anul·lament de l'emigració i, sobretot, en ple deliri de fabricació d'enginyers de guerra, que atreïa els camperols fins a l'extrem de deixar els cultius amb manca de braços, féu que les ciutats es veiessin sobrepoblades amb excés. En els pobles neutrals, proveïdors de les nacions combatents, passava el mateix.

Per a augmentar les trifulgues, l'edificació quedà paralitzada a tot arreu: els capitals especulaven en indústries guerrerres i els braços dels treballadors, quan no els necessitaven al front, eren destinats a produir estres per a que els soldats complissin llur tasca amb més èxit. És una dada constant que troba el lector en el voluminós report del *Bureau International du Travail* sobre *Les problèmes du logement en Europe depuis la guerre*, la detenció, gairebé total en alguns llocs, de la construcció de cases. I així trobem reproduïdes i exacerbades les trifulgues i dissorts de la manca d'allotjament honorable, mala deixa de la passada centúria que algunes nacions començaven a escapolir-se'n.

En acabar la guerra, l'angoixa augmenta més encara. Algunes nacions tenen de construir els edificis i ciutats senceres destruïdes per l'enemic; a França són 700,000 les cases enderrocades en tot o en part; a Bèlgica són de 70 a 80,000; a Polònia, més de 1,500,000. A més, la febre de producció industrial persisteix i encara es multiplica per a refer tot allò destruït, per a guanyar el temps esmerçat en la construcció de mitjans destructius de tantes vides i que féu abandonar les indústries de pau. Els soldats, retornant del front, eren injeccions massives de gernació que demanava hostatge a les ciutats principalment, car en elles el treball era més segur i els salaris molt més grossos. Endemés, una febre de casaments és el fenomen comú a tots els pobles; a França hi hagué 312,036 matrimonis en 1913, i 623,869 en 1920; a Alemanya, 513,283 en 1913, i 804,987 en 1920; a Bèlgica, 43,558 en 1913 i 106,514 en 1920; i així per tot arreu. A Barcelona es casaren 5,383 parelles en 1913, rebaixà l'any 14 i el 15, i augmentà després lentament, arribant a 7,013 en 1919 i a 7,657 en 1920. Augment de població, més bons jornals, emmenaven els homes cap al matrimoni.

Mancaren gairebé els allotjaments, no direm honorables, àdhuc els indignes, els antihigènics. Per a l'equilibri entre el moviment de la població té d'haver-hi un tres per cent de pisos vacants, però al dos, pocs pobles hi arribaven, molts s'accontentaven amb l'u i mig, i altres amb l'u, i moltíssims a fraccions d'una dècima i àdhuc una centèsima de l'unitat com a Àustria.

Les famílies més o menys nombroses, les parelles casades de nou que buscaven niu, anaven